

Εν Κατακλείδι...

Στις αρχές Νοεμβρίου 2007 πήγα ξανά στη Λίμνη. Έντονη μου βγήκε φέτος η ανάγκη της φύσης. Είμαι με την Αντιγόνη και επιστρέφουμε στην Αθήνα με το αυτοκίνητό της. Καθώς ανηφορίζουμε το βουνό προς τον Άγιο, ο δρόμος έχει πολύ ομίχλη και τα αυτοκίνητα μπροστά μας έχουν κόψει ταχύτητα. Το ίδιο φυσικά κάνουμε κι εμείς. Χαλαρώνω στο κάθισμα της συνοδηγού, ακούω τη μουσική και φεύγω με το βλέμμα έξω απ' το παράθυρο. Είναι όμορφο αυτό το τοπίο. Η πυκνή βλάστηση, τα ψηλά πεύκα που αγκαλιάζουν το ένα το άλλο. Και η ομίχλη να δίνει μια θεατρική διάσταση στο τοπίο.

Καθώς χαζεύω την εικόνα, συλλογιέμαι πόσο «τυχερή» είμαι που δεν κάρηκε αυτό το βουνό. Επειδή τότε η εκδρομή μου προς το χωριό θα περνούσε μέσα απ' το νεκροταφείο ενός αγαπημένου τόπου. Όμως, οι σκέψεις μου αυτές κάνουν το τοπίο έξω απ' το παράθυρο να μεταλλάσσεται. Σαν σε ταινία όπου το όνειρο εναλλάσσεται με την πραγματικότητα τόσο έντονα που δεν μπορείς πια να τα ξεχωρίσεις. Τα δέντρα ξαφνικά χάνουν την πρασινάδα τους, τα κλαδιά απογυμνώνονται. Μαύρα, ξερά απομεινάρια στέκονται τώρα μέσα στην ομίχλη! Μα τι έχω πάθει; Γιατί δεν μπορώ να απολαύσω το δικό μου πράσινο που έχει γλιτώσει; Γιατί η εικόνα χαλάει απ' την επεξεργασία του μυαλού μου;

Αναρωτιέμαι αν είμαι εγώ τόσο βαθιά επηρεασμένη από την τραυματική εμπειρία ή είναι κι άλλοι. Και διαπιστώνω πως δεν είμαι μόνη μου μέσα σε αυτή την έντονη θλίψη και οργή – αν και αυτή η... συντροφικότητα δεν είναι καν παρήγορη. Διαπιστώνω σιγά-σιγά αλλαγές στους ανθρώπους. Λες και το καλοκαίρι που πέρασε έφερε ένα μεγάλο συλλογικό τραύμα στην ψυχή των Ελλήνων. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να ερευνήσω και να αποδείξω αυτό που λέω. Αλλά, θα προτιμήσω τον πιο άμεσο και ταυτόχρονα ενδεικτικό.

Ανέκδοτο:

- Πώς θα στείλει ο Καραμανλής την Ολυμπιακή φλόγα στους Αγώνες του Πεκίνο;
- Από δέντρο σε δέντρο!

Καλό, ε; Ο λαός μας βγάζει πολύ ωραία ανέκδοτα όταν συμβαίνει κάτι κακό. Το χιούμορ και η σάτιρα είναι μέσα άμυνας του ψυχισμού, ψυχολογικές διεργασίες που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για να διαχειριστεί και να ξεπεράσει το άγχος του, τη στεναχώρια του... «Να ξορκίσει το κακό», που λέμε. Γι' αυτό, για παράδειγμα, στις κηδείες συχνά πιάνει νευρικό γέλιο τους παρευρισκόμενους. Στην Ελλάδα, λοιπόν, η φαντασία του λαού αυτού έχει δημιουργήσει μια σειρά από ανέκδοτα μαύρου χιούμορ που λειτουργούν ως

ξόρκι για την καταστροφή. Όσο πιο τραγικό το γεγονός, τόσο πιο πολλά και δυνατά τα ανέκδοτα. Σε σεισμό, σε πλημμύρα, σε ακρωτηριασμό, σε μαζικό ατύχημα... Σχεδόν από την επόμενη κιάλας μέρα. Αφού πάντα απορούσα: πότε πρόλαβαν και τα σκέφτηκαν και τα κυκλοφόρησαν κιάλας;

- Γιατί ο μικρός Ανδρέας δεν μπορεί να παραγγείλει πίτσα;
- Γιατί δεν ξέρει σε ποιον όροφο είναι! έλεγαν για τον διασωθέντα πιτσιρικά που είχε εγκλωβιστεί σε πολυκατοικία μετά από σεισμό.
- Γιατί η μικρή Αννούλα δεν μπορεί να κάνει κούνια με τα άλλα παιδάκια;
- Γιατί δεν έχει χέρια! σε μια άλλη τραγική περίπτωση.

Όχι, όμως, μόνο σε φυσικές καταστροφές, αλλά και σε περιπτώσεις καυτηρίασης πολιτικών καταστάσεων ή ανθρώπινων συμπεριφορών.

- Πώς κατεβάζεις έναν μαύρο από το δέντρο;
- Κόβεις το σκοινί!
- Πώς ξεκινά μια αλβανική συνταγή μαγειρικής;
- Κλέβεις πέντε αυγά...

Αυτά και άλλα πολλά. Που δεν λέγονται συνήθως από έλλειψη σεβασμού –το αν για ορισμένους είναι πράγματι αστεία και διασκεδαστικά είναι άλλο θέμα– αλλά λόγω της ψυχολογικής ανάγκης που γεννά το τραγικό, λόγω της ανάγκης καυτηρίασης της Ιστορίας, κ.ο.κ.

Τι συνέβη αυτή τη χρονιά; Μια τεράστια οικολογική καταστροφή. Και όχι μόνο. Καταστροφή στην οποία η κυβέρνηση πρόσφερε και άπειρες αφορμές για χλευασμό της κατάστασης. Όλα ήταν ιδανικά για την παραγωγή ανεκδοτολογίας. Όμως, κανένα ανέκδοτο δεν ακούστηκε. Τον πρώτο μήνα μετά τις φωτιές απόλυτη σιωπή. Τσιμουδιά!

Ένα μήνα μετά κάποιος μου λέει το αστεϊάκι για τη Ζαχάρω (που έγινε... καραμέλα) και προς τα τέλη Οκτωβρίου μού είπαν το ανέκδοτο που ανέφερα παραπάνω. Πολύ πετυχημένο, μα την αλήθεια! Στο μεταξύ είχε ειπωθεί από τον Λαζόπουλο το γνωστό σε κάθε περίπτωση: ότι ο Μητσοτάκης, λέει, θα πήγαινε περιοδεία στην Πελοπόννησο! Αλλά αυτό είναι πανταχόθεν σχόλιο για τον επίτιμο. Έτσι, λοιπόν, το ανέκδοτο για την Ολυμπιακή φλόγα είναι το μοναδικό που έχει φτάσει, όχι μόνο στ' αυτιά μου αλλά και σε όσους γνωρίζω. Επιπλέον, δεν είναι διαδεδομένο, το γνωρίζουν λίγοι και, πράγμα πρωτάκουστο, αποφεύγουν να το αναπαράγουν!

Οι Έλληνες δεν είχαν διάθεση να αστειευτούν με αυτό το γεγονός. Δεν ήθελαν καν να το υπενθυμίζει ο ένας στον άλλον, έστω κι έτσι. Άλλωστε, τα ανέκδοτα είχαν κυκλοφορήσει με επίσημο τρόπο από τα χείλη του πρωθυπουργού και της κυβέρνησής του. Οπότε, με τόσο «προχωρημένη» κυβέρνηση, το χιούμορ του λαού περισσεύει! Όμως, αυτό σημαίνει ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί η διοχέτευση και η εξωτερική εκροή του άγχους, της στεναχώριας

και της οργής του λαού. Παραμένει το τραυματικό γεγονός ως ένα συλλογικό τραύμα. Και, μάλλον, είναι σαν βόμβα έτοιμη να σκάσει με οποιαδήποτε αφορμή. Αυτό, βέβαια, δεν είναι απαραίτητως κακό!

Η απουσία ανεκδότων είναι μια ένδειξη, απόδειξη θα την έλεγα καλύτερα, της έντονης στεναχώριας και οργής που μοιράζονται οι Έλληνες. Υπάρχουν και άλλες σαφείς ενδείξεις. Η μία είναι η διάχυτη αίσθηση κόπωσης που διαπίστωσα σε πολλούς ανθρώπους με τους οποίους μίλησα. Κατά τη διάρκεια του Σεπτέμβρη συνήθως όλοι είναι χαρούμενοι και ανανεωμένοι από τις καλοκαιρινές διακοπές τους. Όχι αυτή τη χρονιά: ενώ όλοι είχαν μόλις γυρίσει από τις καλοκαιρινές διακοπές τους, ήταν μουρτζούφληδες και στεναχωρημένοι, και με έντονη ανάγκη... ξεκούρασης και διακοπών! Κι ας είχαν μόλις επιστρέψει. Ήταν σαν να μην έφυγε κανείς για διακοπές αυτό το καλοκαίρι. Και οι περισσότεροι ήταν μέσ' στα νεύρα και την τσαντίλα. «Οξεία ταπειροκρανίαση», που λέει και ο αδελφός μου. [Η «ταπειροκρανίαση» βγαίνει από την έκφραση «τα πήρα στο κρανίο/στην κράνα», και σημαίνει την έντονη τσαντίλα, την –ξαφνική συνήθως– μεταστροφή της διάθεσης προς το χειρότερο και την έντονη διάθεση εκτόνωσης της οργής. Στην κατάσταση της οξείας «ταπειροκρανίασης» ο... ασθενής παθαίνει κρίση και η «ασθένεια» γίνεται ανεξέλεγκτη. Είναι σαν μια βαλβίδα ασφαλείας, όπως στη χύτρα ταχύτητας, που ανοίγει ξαφνικά και όλος ο ατμός διαχέεται ανεξέλεγκτα και εκρηκτικά.]

Βέβαια, δεν είναι και τόσο κακό το ότι δεν έχει διοχετευτεί η οργή σε ανέκδοτα. Δεν είναι κακό να συσσωρεύεται η οργή. Διότι φαίνεται πως, ένας λαός που κοιμάται, μόνο έτσι μπορεί να ξυπνήσει. Ίσως αναγκαστικά έστω. Αυτό δεν ισχύει φυσικά για όλους: υπάρχουν κάποιοι που και «ξύπνιοι» είναι σαν υπνωτισμένοι. Για άλλους όμως λειτουργεί. Κι αυτό είναι το σημαντικό. Πράγματι, τα πρόσφατα γεγονότα έκαναν το ποτήρι να ξεχειλίσει. Βέβαια, επειδή θεσμική διέξοδος δεν υπάρχει, η αντίδραση έχει διοχετευτεί μέσω της δραστηριοποίησης του κόσμου σε μορφές αυτοοργάνωσης, αυτοενημέρωσης κ.λπ. Για παράδειγμα, η άνθηση των blog στο διαδίκτυο που ασχολούνται με πολιτικά ζητήματα είναι χαρακτηριστική, όπως επίσης και τα μη πολιτικά blog που γράφουν για πολιτικά ζητήματα. Η αυτοοργάνωση άλλωστε έσωσε κυριολεκτικά πολλούς ανθρώπους στις φωτιές.

Παρατηρείται μια ανησυχία, μια αναζήτηση διεξόδου που είναι πολύ έντονη σε αρκετούς ανθρώπους, κυρίως νέους. Κι αυτό είναι θετικό για δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι η όποια αναταραχή, ο εσωτερικός αναβρασμός μιας κοινωνίας που «κοιμάται» ή «βουλιάζει» μόνο καλός μπορεί να είναι. Βέβαια, όπως έχουμε δει, η μορφή αντίδρασης μπορεί να πάρει συντηρητική μορφή ή να γίνει αντικείμενο χειραγώγησης. Φυσικά· αυτός είναι πάντα ένας κίνδυνος. Αλλά, στην προκειμένη περίπτωση, λόγω της, εδώ και πολλά χρόνια,

στασιμότητας της κοινωνικής συμμετοχής και διαδραστικότητας, πραγματικά η όποια κίνηση είναι καλοδεχούμενη. Ο άλλος λόγος αφορά κυρίως τους νέους. Επειδή οι νέοι δεν έχουν ενταχθεί ακόμη πλήρως στο πολιτικό σύστημα και δεν έχουν αφομοιώσει εντελώς την κοινωνική και πολιτική νοοτροπία που επικρατεί στην Ελλάδα (αυτή που συντηρεί και δίνει τροφή στα φαινόμενα που περιγράψαμε), είναι θετική η αντίδραση εκ μέρους τους καθώς αποτελούν τη βασική ελπίδα αμφισβήτησης και αλλαγής. Λόγω της φύσης τους.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πολιτική που άσκησε η κυβέρνηση της Ν.Δ. τα τελευταία τέσσερα χρόνια ήταν θετική(!) ως προς την ανάπτυξη των κινημάτων και τη συνειδητοποίηση του κόσμου. Κι αυτό διότι ήταν τόσο απροκάλυπτη που επέφερε την άμεση αντίδραση, ή τουλάχιστον την αφύπνιση του κόσμου. Κι αυτό είναι μια αρχή. Το απροκάλυπτο είναι προτιμότερο καμιά φορά διότι σου δείχνει κατάφατσα τι έχεις να αντιμετωπίσεις.

[Εσκεμμένως χρησιμοποιώ το ρήμα ξυπνάω και τα παράγωγά του. Προέρχεται από το εξ+ύπνος, δηλαδή έξω απ' τον ύπνο. Έξυπνος: αυτός που δεν κοιμάται.]

* * *

Και τώρα φοβόμαστε τις βροχές! Η επιθυμητή βροχούλα που μας έλειψε πέρυσι και άφησε τη γη ξερή και άνυδρη, τώρα μας προκαλεί αμηχανία. Από τη μία τη θέλουμε: είναι λύτρωση και ανάγκη ταυτόχρονα. Από την άλλη, για τις περιοχές που κήκαν η βροχή σημαίνει κίνδυνο για πλημμύρες, για νέες καταστροφές και νεκρούς. Και δεν ξέρεις πια τι να επιθυμήσεις. Φαύλος κύκλος.

Να βρέξει ή να μη βρέξει; Ιδού η απορία!

Να βρέξει, να βρέξει. Η κυβέρνηση Καραμανλή θα φροντίσει ώστε *έγκαιρα* να γίνουν τα κατάλληλα αντιπλημμυρικά έργα για την προστασία των πολιτών!

* * *

Και μιας και λέμε ανέκδοτα, κάποια από αυτά είναι πολύ πιο ύπουλα απ' ό,τι φαίνονται. Το ανέκδοτο του πρωθυπουργού «Όπου ήταν δάσος θα ξαναγίνει δάσος» έγινε αντιληπτό από τους περισσότερους, κι εμένα μεταξύ άλλων, ως μια φράση-κοροϊδία, ως μια καθησυχαστική υπόσχεση που ποτέ δεν θα εκπληρωθεί. Πρόσφατα όμως άκουσα και μια άλλη, παραπλήσια άποψη πάνω σ' αυτό. Βρισκόμουν σε μια διάλεξη και στο τέλος της βρέθηκα να